

ปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทย ปี พ.ศ. 2549 – 2553

Factors Causing “Populism” in Thai Politics,
2006 – 2010 AD.

ทรงภูมิ พรหมภาพ* และ ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์**
Songpoom Promparp. Dr.Kovit Wongsurawat

* นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ สาขาการปกครอง ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยปี พ.ศ. 2549- 2553 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประชานิยม นั้น แบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จากการที่ “ประชานิยม” เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้น จากปัญหาความยากจน การเข้าถึงคนรากหญ้า คนจน ทำให้ประชานิยมต้องถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องและไม่อาจปฏิเสธได้ หากประชานิยมถูกนำมาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน 2. ปัจจัยด้านการเมือง การเกิดประชานิยมเพื่อแย่งชิงพื้นที่และการเข้าถึงประชาชนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนคงไว้ซึ่งฐานเสียงที่จะใช้ในสมัยต่อมา ผลการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดประชานิยมขึ้นนั้น เป็นการแก้ปัญหาทางการเมือง ซึ่งนำนโยบายมาใช้ดำเนินเพื่อผลประโยชน์ รวมทั้งการเข้าถึงประชาชนเป็นการใช้กลยุทธ์เพียงช่วงระยะสั้นๆ ด้วยการทำให้ประชาชนรู้สึกได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐนำไปสู่การรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล

คำสำคัญ: ประชานิยม, รากหญ้า, การสนับสนุน, การรักษาอำนาจ

Abstract

The purpose of the research is to study the factors that cause “Populism” in Thailand politics in the year 2006-2010 AD. There are two factors: 1. Economic factors of the "populist" to a role in resolving the economic problems of everyday life, more and more people from poverty. Access to the grassroots poor people make populism must be applied consistently and undeniable if populism is introduced in response to public demand. 2. Political factors the Populist race to space and access to public to gain public support for maintaining a sound base on which to take in the days to come. Results of the study factors causing the rise of populism a political solution. This led to the

policy perform for the benefit. Including public access to only a short-term strategy make people feel was assisted by the government to maintain political power of the government.

Keywords: Populist, Grassroots, Support, Maintain Political Power.

ที่มาและความสำคัญ

การเกิด “ประชานิยม” เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในยุคกรีกโบราณ คือการให้ความสำคัญกับประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ เพราะนโยบายต่างๆ ที่รัฐบาลจะนำมาใช้ประชาชนต้องได้ประโยชน์ด้วย และสามารถบ่งชี้ได้ว่าประเทศจะพัฒนาไปในทิศทางใด การกำหนดนโยบายและนำมาใช้จึงมีความสำคัญมาก ซึ่งที่สำคัญจะต้องทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะมากหรือน้อย และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ประเทศได้ ซึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศ ใช้ประชานิยมในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ เช่นที่เคยเกิดขึ้นในประเทศแถบละตินอเมริกา (ไลโว บุลูมา, 2555: 4) ประชานิยมในนัยที่กว้างขวางครอบคลุมคือความคิดหรือการเคลื่อนไหว หรือขบวนการที่ให้ความสำคัญกับประชาชน โดยเฉพาะคนชนชั้นล่าง คนยากจน หรือสามัญชนที่ไม่ใช่ชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง มุ่งเอาความนิยม ความสนับสนุนจากประชาชนและบางครั้งก็จะวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นนำ ชนชั้นปกครอง ชนชั้นสูง คนร่ำรวย หรือแม้แต่คนชั้นกลางควบคู่ไปด้วย จึงส่งผลให้นโยบายประชานิยมสามารถใช้ได้ เมื่อนโยบายถูกผลักดันให้เกิดขึ้นประชาชนที่เคยได้รับการช่วยเหลือก็ต้องหวังกับรัฐบาล รอคอยการให้ การแจกจ่าย หรือรอของฟรีจากรัฐบาล สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งในการพัฒนาประเทศเงินที่ได้จากภาษีประชาชนต้องนำมาจัดการรับผิดชอบต่อนโยบายประชานิยมที่นักการเมืองหรือรัฐบาลให้สัญญาไว้ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549: 24)

ประเทศไทยมี “ประชานิยม” เกิดขึ้นมาในยุคของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นยุคที่รัฐบาลใช้นโยบายเอาอกเอาใจประชาชนคนจน คนรากหญ้าตามชนบท หรือแม้แต่คนจนในเมือง ประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ ทำให้รัฐบาลมีฐานเสียงสนับสนุนเป็นจำนวนมาก และสามารถยึดฐานเสียงจากประชาชนภาคเหนือและภาคอีสานได้เป็นจำนวนมาก การนำนโยบายประชานิยมมาใช้ในการเมืองไทยทำให้

นักการเมืองหรือพรรคการเมืองสามารถแสวงหาอำนาจได้จากการใช้นโยบายประชานิยมให้เอื้ออำนวยต่อตัวนักการเมืองเองและพรรคของตนที่สังกัดอยู่ได้รับประโยชน์ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 388)

“ประชานิยม” ที่เกิดขึ้นนั้นมีบทบาทอย่างมากต่อการเมืองไทยระยะเวลาที่ผ่านมา ประชาชนตกเป็นเครื่องมือต่อรองระหว่งนักการเมืองที่จะหยิบยื่นนโยบายให้เพื่อแลกกับผลประโยชน์จากฝั่งพรรคการเมือง ถึงแม้ว่าประชานิยมที่เกิดขึ้นในช่วงหลังการรัฐประหาร 2549 นั้นจะมีการแข่งขันที่สูงขึ้นพรรคการเมืองส่วนใหญ่ใช้รูปแบบนโยบายในการหาเสียงและขับเคลื่อนนักการเมืองให้เป็นประชานิยมมากขึ้น รัฐบาลทักษิณได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาวะการเมืองไทยขึ้นใหม่ การเมืองมีรูปแบบประชานิยมมากขึ้นและเป็นบริบทกิจกรรมทางการเมืองขึ้นมา นักการเมืองต้องใกล้ชิดประชาชนสร้างนโยบายที่เข้าถึงประชาชน และทำให้ประชานิยมนั้นคือส่วนสำคัญและมีผลต่อชีวิตประจำวัน

ดังนั้นในการศึกษาถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยในปี พ.ศ.2549 – 2553 ซึ่งช่วงดังกล่าวมีสาเหตุใดเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดประชานิยม และศึกษาถึงสภาวะแวดล้อมที่ทำให้เอื้อต่อการเกิดประชานิยมต่อการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ จากความสำคัญของปัญหาจึงเป็นที่มาการศึกษาถึงปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดประชานิยม และศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ประชานิยมนั้นมีบทบาทต่อการเมืองไทย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับประชานิยมในปัจจุบันมีงานศึกษาจำนวนมาก และการให้คำจำกัดความและความหมายของประชานิยมยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาก ดังนั้นการศึกษาแนวคิดของประชานิยมจึงมีความหลากหลายและสามารถอธิบายแนวคิดได้ ดังนี้

Dornbusch and Edwards (1990) อธิบายถึง “ประชานิยม” คือ การพิจารณาไปที่ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายรัฐและผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ การนำประชานิยมไปใช้เป็นการเน้นที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้โดยปิดบังถึงความเสี่ยง การขาดดุลทางการคลัง ภายใต้เงื่อนไข

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558)

ของความไม่พอใจกับสภาพเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ของผู้นำที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและประชาชน ผู้นำที่มีอำนาจจึงได้พยายามใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ขยายตัวโดยปราศจากความรับผิดชอบต่อข้อจำกัดของนโยบายเศรษฐกิจมหภาคทุกประการ นำมาซึ่งปัญหาเงินเฟ้อและการขาดดุลการคลัง ในที่สุดก็จะเป็นผลร้ายต่อประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายในตอนแรก

Weyland (2001) อธิบายถึง “ประชานิยม” จากการศึกษาการเมืองในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา คือ ประชานิยมในทางการเมืองเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะและอำนาจในการปกครอง ที่มีลักษณะเป็นการเป็นการครอบงำไม่ได้เป็นการจัดสรรแบ่งทรัพยากร โดยทางนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคม จะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการไปสู่เป้าหมาย ผู้นำประชานิยมไม่ใช่พรรคการเมืองหรือองค์กรแต่เป็นบุคคลที่มีลักษณะ มีบารมีมีเสน่ห์ สามารถสื่อสารชักจูงให้ประชาชนคล้อยตามและสนับสนุน ซึ่งทำให้ประชานิยมมีบทบาทและเป็นเครื่องมือต่อรองไปสู่อำนาจได้

Meny and Suel (2002) อธิบายถึง “ประชานิยม” คือ จากความไม่ชัดเจนและแตกต่างในแนวคิดเกี่ยวกับประชานิยม ทำให้ประชานิยมถูกอธิบายหรือให้ความหมายในลักษณะที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและช่วงที่วิเคราะห์ ฉะนั้นอาจอธิบายได้ว่า ประชานิยม คือ รัฐบาล พรรคการเมือง นโยบาย และการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะต่างๆ จึงพิจารณาได้ว่าเป็นประชานิยม ไม่ว่าจะกิจกรรมใดๆ หากเกิดขึ้นกับประชาชนแล้วมองได้ว่าเป็นประชานิยม

Panizza (2005) อธิบายถึง “ประชานิยม” จากปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจและการเมือง ปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ การแก้ปัญหาการทุจริต และการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหรือไม่พอใจรัฐบาล ปัญหาเหล่านี้ทำให้นักการเมืองยกมาเป็นประเด็น เพื่อเข้าถึงประชาชนในลักษณะที่เข้าใจประชาชนคนชั้นกลาง คนจน เพื่อจะนำประชาชนเป็นเสียงสนับสนุนและในเป็นบันไดที่จะนำตัวเองไปสู่อำนาจทางการเมืองบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่หวังไว้

ในการศึกษา แนวคิด ประชานิยมในไทยนั้นค่อนข้างหลากหลายผู้วิจัยจึงนำแนวคิด ไสว บุญมา (2555) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประชานิยมในพื้นที่ละตินอเมริกา ให้ความหมายว่า Populism มีรากจากภาษาละติน *populous* ซึ่งแปลว่า ชาติ หรือประชาชน เมื่อนำมาใช้ในบริบทของการบริหารบ้านเมือง คำนี้มีความหมายว่าการ

บริหารโดยรัฐบาลที่ประชาชนคนธรรมดามีส่วนร่วมแนวคิดนี้อยู่คนละชั้วกับแนวคิดพวกที่เชื่อในการบริหารโดยรัฐบาลที่ประกอบด้วยชนชั้นสูง หรือชนชั้นอำมาตย์กลุ่มเล็กๆ เพียงกลุ่มเดียวซึ่งใช้กันโดยทั่วไปในสมัยโบราณ การใช้หลักการประชานิยมอย่างเป็นทางการเกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยที่โรมันรุ่งเรือง นักการเมืองโรมันบางคนสามารถจูงใจให้รัฐบาลขอประชามติจากประชาชนโดยตรงได้ในบางเรื่องแทนที่จะขอจากวุฒิสภาซึ่งมาจากชนชั้นอำมาตย์เพียงกลุ่มเดียว หรืออาจอธิบายได้ว่าเป็นแนวคิดและกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีเป้าหมายที่จะแสดงให้เห็นความจำเป็นและความปรารถนาของนครธรรมดาสามัญแนวคิดของไอแซค บัญญา (2551) ถูกนำไปใช้อธิบายในบรรดาในแถบประเทศละตินอเมริกาที่ใช้หลักประชานิยม เช่นตัวอย่างประเทศอาร์เจนตินา ที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษในด้านการนำประชานิยมมาใช้ พบว่าอาร์เจนตินาเคยพัฒนาไปไกลจนมีรายได้ในระดับเดียวกับฝรั่งเศสและเยอรมนี แต่หลังจากการใช้ประชานิยม ให้เปล่าแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยหวังผลทางการเมืองจนเกินความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ประชานิยมก็นำไปสู่ความล้มละลายและการพัฒนากลายเป็นแบบล้มลุกคลุกคลานผลคืออาร์เจนตินาล้าหลังกว่าฝรั่งเศสและเยอรมนี ประชานิยมในความหมายนี้คือการตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชน นโยบายประชานิยมที่เข้าถึงประชาชนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมต่างเป็นการหวังผลทางการเมือง เพื่อให้ได้ความนิยมจากประชาชนและรักษาอำนาจประชานิยมจึงเป็นเครื่องมือที่มีไว้ต่อรองกับประชาชน

ประชานิยมในไทยนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิด ของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549) ซึ่งอธิบาย ประชานิยมมีลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประชาชน คนจน คนชั้นล่าง ซึ่งถูกให้ความสนใจจากรัฐบาลและบรรดานักการเมือง ประชานิยมที่ประชาชนมีบทบาทมากไม่ใช่แค่เพียงชนชั้นปกครองเท่านั้นที่มีสิทธิ์ตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศ ประชาชนถูกดึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในภาคการเมืองมากขึ้น อเนก (2549) ยังได้อธิบายในประชานิยมในความหมายกว้าง คือ ความคิดหรือการเคลื่อนไหวที่ให้ความสำคัญกับประชาชนคนชั้นล่าง ให้ความสำคัญกับประชาชน มุ่งเอาความนิยม ความสนับสนุนจากประชาชน คนยากจนหรือคนธรรมดา หรือคนชั้นกลางควบคู่ไปด้วย ในความหมายกว้างขวางครอบคลุม จะมีการแยกแยะที่ค่อนข้างต่ำ จนใครๆ ก็ดูเป็นประชานิยมไปหมด หรือกิจกรรมการกระทำและนโยบายต่างๆ ก็อาจถูกมองว่าเป็นประชานิยม

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2550) ให้ความหมาย “ประชานิยม” นั้นไม่ใช่คุณลักษณะของระบอบการปกครองหรืออุดมการณ์ในตำรา หรือกรณีศึกษาทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ประชานิยมเป็นทิวทัศน์หนึ่ง (Moment) ที่อาจแทรกตัวอยู่ในชีวิตและจินตนาการทางการเมืองในหลายๆ กาลเทศะได้ทั้งสิ้น ประชานิยมจึงเป็นเรื่องของทิวทัศน์ที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ ครอบคลุมทั้งที่มีการสถาปนา ประชาชนขึ้นมาในฐานะที่เป็นตัวแสดงสำคัญในทางการเมือง จะเห็นได้ว่าประชานิยมในแนวคิดนี้ ก็ให้ความสำคัญกับประชาชนก่อนแม้เป็นแค่ช่วงเวลาหนึ่งแต่ทำให้ประชาชนรู้สึกตัวตนเองมีบทบาท มีความสำคัญและจะได้รับการดูแลใส่ใจจากบรรดานักการเมือง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ประชานิยม” คือ แนวคิดและกิจกรรมทางการเมือง ที่มีลักษณะมุ่งเน้นไปที่การให้ประชาชนชั้นล่าง คนยากจน หรือคนชั้นกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ การเคลื่อนไหวของนักการเมืองมีแนวทางประชานิยมอาศัยวิธีการแจกจ่ายและอุดหนุนเพื่อให้เป็นฐานเสียงมาสนับสนุนเพื่อชัยชนะและอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นการหวังผลทางการเมืองจากการหาเสียงของการใช้นโยบายต่างๆ การนำนโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประชาชนมาเป็นข้ออ้างเพื่อจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ชอบ และพอใจกับสิ่งที่นักการเมืองนั้นเสนอมา และการหาความนิยมจากประชาชน คนชั้นล่าง คนยากจน เกษตรกร โดยผ่านการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามแนวคิดประชานิยมนั้นสามารถทำให้ประชาชนมีบทบาทและสามารถต่อรองได้ว่าหากนโยบายไม่ดีหรือไม่เป็นที่พอใจ ประชาชนเลือกผู้ที่ตอบสนองความต้องการได้ และแม้แต่รัฐบาลเองที่ได้เข้ามาบริหารประเทศ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดต่างก็มีบางส่วนที่ต้องเอาใจประชาชนเพื่อให้เป็นที่นิยมและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

แนวทางการเกิดขึ้นของประชานิยม คือแนวทางในการดำเนินนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ยึดประชาชนประชาชนเป็นพื้นฐาน (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550) ทำให้การจะออกนโยบายหรือทำกิจกรรมการเมืองใดๆ ของนักการเมือง จึงตระหนักเห็นได้ว่าคนที่เป็นคะแนนเสียง คนที่คอยสนับสนุน ต้องมาจากคนส่วนมาก จะต้องมีแรงผลักดันให้เกิดการตอบสนองความต้องการได้ ซึ่งถ้านักการเมืองทำได้ตามที่นโยบายของตนได้ไว้กับประชาชน รูปแบบประชานิยมจะยิ่งชัดเจนและแสดงออกมาได้ทันทีว่าเป็นการเอาอกเอาใจประชาชน ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองในอดีตหรือในยุคปัจจุบัน ซึ่งถ้าใช้ประโยชน์จากประชานิยมเป็น สิ่งนี้ก็จะสร้างความไว้วางใจให้ประชาชนได้ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2550) อธิบายถึงในช่วงที่ประชานิยมมี

บทบาทในสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ 1890 เป็นช่วงที่เกิดขึ้นของพรรคประชาชน (The People' Party) หรือที่รู้จักกันในนามพรรคพ่อพวยลิสต์หรือพรรคประชานิยม (Populist Party) เป็นพรรคการเมืองของเหล่าเกษตรกรที่เนื่องจากพรรคกรรมกรหลังเสียวล่มสลายไป ซึ่งพรรคกรรมกรหลังเสียเกิดจากการรวมตัวกันขององค์กรและสหภาพกรรมกร ในปี 1896 (พ.ศ.2439) มีการชิงตำแหน่งประธานาธิบดี และพรรคพ่อพวยลิสต์และพรรคเดโมแครต ร่วมกันสนับสนุนผู้สมัครคนเดียวกันคือ นายวิลเลียม เจนนิ่งส์ ไบรอัน (William Jeaning byan) การชิงตำแหน่งครั้งนี้เป็นการต่อสู้กันด้วยนโยบายเพราะทางด้านพรรครีพับลิกันมีนโยบายสนับสนุนให้มีการออกเงินตราต้องมีทองคำหนุนหลังแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อไม่ให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ส่วนทางด้านเดโมแครตและพ่อพวยลิสต์มีนโยบายที่ต้องการให้ใช้ทองคำและเงินหนุนหลังธนบัตรเพื่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งจะทำให้พวกเกษตรกรและชาวภาคตะวันตกซึ่งเป็นเกษตรกรจะได้ลืมตาอ้าปากได้บ้าง

การเกิดขึ้นของ “ประชานิยม” ถูกนำมาใช้ ส่วนมากจะอยู่ในกิจกรรมทางการเมืองมีนัยทางการเมือง ปัจจัยที่สำคัญการอ้างถึงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะกล่าวถึงการเสนอนโยบายประชานิยมที่เป็นการเอาใจประชาชน คนยากจน เกษตรกร ชาวบ้าน จะเป็นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจในครอบครัวในชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และประชาชนก็ต้องหวังพึ่งนักการเมืองหรือรัฐบาล ทำให้การได้อำนาจทางการเมืองมานั้น การใช้นโยบายประชานิยมจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของการแสวงหาอำนาจ และเอาประชาชนมาเป็นเครื่องมือต่อรองอยู่ตลอด ทั้งการออกนโยบายของพรรคการเมือง รวมถึงการใช้มาตรการต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนคนชั้นล่าง คนยากจน นั้นรู้สึกได้ถึงการให้ความสำคัญกับตน แม้ประชานิยมจะเป็นเครื่องมือในการต่อรอง แต่ถ้าได้ประโยชน์ด้วยประชานิยม ก็สามารถทำให้ประชาชนชื่นชอบและติดอยู่กับรูปแบบประชานิยมที่นักการเมืองสร้างขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เนื้อหาการวิจัยจากเอกสาร วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประชานิยมและการเมืองไทย และศึกษาในช่วงเวลาที่ศึกษาคือช่วงปี 2549 ถึง 2553

นิยามคำศัพท์

ประชานิยม (Populism) หมายถึง แนวทางการปฏิบัติของนักการเมืองหรือรัฐบาล ที่มีแนวปฏิบัติทำให้ได้รับความนิยมนิยมชมชอบจากประชาชน โดยให้ความสำคัญกับประชาชนเน้นที่การสร้างนโยบายเอาใจประชาชนคนชั้นล่าง คนยากจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่คอยสนับสนุนให้แก่ตนเองหรือพรรคพวกของนักการเมือง

รากหญ้า (grass root) เป็นคำศัพท์ที่ถูกบรรจุในพจนานุกรมฉบับตีพิมพ์ในปี 2550 (น.134) หมายถึง “ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งมีฐานะยากจน และด้อยโอกาสทางสังคม” ประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศไทย นอกจากจะมีฐานะยากจน ยังด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งแตกต่างจากนิยามความยากจนในทางเศรษฐศาสตร์ คนยากจน คนชนบท เป็นคำที่ถูกใช้กับคนกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดตัวตนปรากฏ และมองเห็นได้ในพื้นที่เฉพาะแบบหนึ่ง ที่กำหนด จัดวาง ให้สังคมมีวิธีการที่จะพูด มีความเห็น เขียนถึง คนรากหญ้า คนชนบทเหล่านี้ ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เป็นกลุ่มคนที่ขายเสียง ถูกหลอกได้ง่าย จำเป็นจะต้องพัฒนาด้วยรูปแบบ วิธีการต่างๆ และท้ายที่สุดคนเหล่านี้ไม่ควรมีสิทธิทางการเมืองเท่ากับกลุ่มคนเมือง คนมีการศึกษา คนรากหญ้าจึงเป็นกลุ่มคนที่ถูกนับเพื่อที่จะไม่นับรวม เป็นการกันแยกออกไปจากคนอีกกลุ่มที่ถูกนับเพื่อที่จะนับรวม แม้ว่าจะดูเหมือนว่าเขา-เธอเหล่านั้นได้รับการยอมรับว่ามีตัวตนดำรงอยู่ แต่ก็เป็นตัวตนที่ไม่ถูกจัดเข้าพวก ด้วยการกันสิทธิบางประการ สงวนไว้สำหรับคนที่ถูกนับรวมเท่านั้น (ไชยรัตน์ เจริญโอฬาร, 2554)

ผลการศึกษา

จากการศึกษา ปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2553 พบว่า เกิดสิ่งแปลกใหม่ขึ้นในสังคมไทย หลังจากที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งในปี 2544 โดยใช้นโยบายประชานิยมในการใช้หาเสียง (คริส เบอเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 388) ซึ่งแต่ละนโยบายก็ทำให้ประชาชนนั้นรู้สึกได้ว่าสามารถเข้าถึงตัวนโยบายได้ เช่น นโยบายด้านสุขภาพ 30 บาท รักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ธนาคารชุมชนลดหนี้เกษตรกร เป็นต้น ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนมาก ซึ่งประชานิยมที่เกิดขึ้นนั้น สามารถแทรกแซงเข้า

ไปอยู่ในชีวิตประจำวันได้ ประชาชนนิยมตามแนวที่รัฐบาลทักษิณ ทำให้ประชาชนคนจน คนชั้นล่าง เกษตรกร หรือแม้แต่คนชั้นกลางเอง ก็ได้รับประโยชน์จากประชานิยมเช่นกัน

รูปแบบของประชานิยมในยุครัฐบาลทักษิณนั้นสอดคล้องกับประชานิยมเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549) ที่อธิบาย ประชาชนนิยม คือการให้ความสำคัญหรือให้คุณค่าแก่ประชาชน โดยเฉพาะกับคนยากจน คนชั้นล่าง ซึ่งตามประชานิยมที่ปรากฏขึ้นในรัฐบาลทักษิณ ประชาชนที่สามารถเข้าถึงความต้องการของประชาชนได้ นโยบายที่นำมาใช้สามารถทำได้จริงประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนมีเงินทุนเวียนมากขึ้น ประชาชนถูกทำให้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ประชานิยมประสบความสำเร็จ นโยบายประชานิยมจากพรรคไทยรักไทยที่เกิดขึ้นนั้น สามารถสร้างคะแนนเสียงจากประชาชนได้เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ประชานิยมมุ่งเน้นไปที่ประชาชนที่ยากจนเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะการให้ความช่วยเหลือซึ่งงบประมาณจากภาครัฐไปลงในพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงสนับสนุน การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยนั้น สามารถตอบสนองคนจนได้ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้นเพราะรัฐบาลเองก็ตอบสนองจากนโยบายที่หาเสียงไว้ ทำให้รัฐบาลไทยรักไทยได้รับความไว้วางใจในช่วงปี 2544 - 2548 ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยมีฐานเสียงที่หนาแน่นขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน คนยากจน คนชั้นล่าง เกษตรกร ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ การนำเงินลงทุนลงไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้นส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งประชาชนไม่เคยได้รับโอกาสนี้มาก่อน รูปแบบประชานิยมในรัฐบาลทักษิณจึงเป็นลักษณะที่เป็นการให้โอกาสเป็นการให้กู้ยืม การพักชำระหนี้ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับนโยบายมีส่วนร่วมที่ไม่ใช่ในลักษณะให้เปล่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับประชาชนกลุ่มชนชั้นล่าง เกษตรกร ซึ่งตรงกับแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชนนโยบายต่างๆ เป็นการขยายระบบทุนนิยมไปยังกลุ่มชาวนาชุมชน โดยให้เขาได้กู้เงินและมีตลาด รัฐบาลเข้าถึงประชาชนและได้รับความนิยมจากผู้คนด้วยวิธีการที่แปลกใหม่สำหรับการเมืองไทย นอกจากจะพูดคุยกับประชาชนผ่านรายการวิทยุ ทักษิณยังจัดให้มีการประชุม “คณะรัฐมนตรีสัญจร” ไปยังจังหวัดต่างจังหวัด เดินทางเยี่ยมชมหมู่บ้านนำรัฐบาลมาเยี่ยมชมท้องถิ่น ทักษิณสัญญาที่จะกำจัดความยากจนและทำโครงการนำร่องที่อีสานเป็นเรียลลิตี้โชว์ทางโทรทัศน์ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์

ไพจิตร, 2557: 389) ด้วยบุคลิกที่เข้าถึงประชาชนส่งผลให้ความนิยมในตัวทักษิณเพิ่มมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนไปจนถึงการเลือกตั้งครั้งต่อไปในปี 2548

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประชาชนนิยมในสมัยรัฐบาลทักษิณนั้น ตามแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชน คนจน คนชั้นล่าง เกษตรกร แสดงให้เห็นว่าประชาชนถูกนำมาเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องยกให้มืบทบาทมากขึ้นในทางการเมือง การเข้าถึงโอกาสแหล่งเงินทุนของประชาชนนั้นทำได้ง่ายขึ้น ทำให้รัฐบาลทักษิณใช้โอกาสนี้ที่จะนำนโยบายประชานิยมมาใช้ในการสร้างฐานเสียงและสร้างความนิยมจากประชาชนได้ง่ายขึ้น ความไม่พอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ในขณะนั้นของประชาชน ถูกหีบยกขึ้นมาแก้ปัญหา รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้และทำให้รู้สึกเป็นที่พึงได้ ทำให้นโยบายประชานิยมเป็นที่ต้องการของประชาชน

รูปแบบประชานิยมในทางการเมืองไทยปี 2549 – 2553 นั้น ในปี 2549 แม้จะมีการชุมนุมจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและรัฐบาลถูกรัฐประหารจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และต่อมาตัดเหลือใช้เพียง คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (คปค.) เป้าหมายหลักของการรัฐประหารของรัฐบาลนี้ เพื่อปรับดุลอำนาจทางการเมืองด้วยการกำจัดอำนาจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลดบทบาทของนักการเมืองที่ได้อำนาจมาจากการเลือกตั้ง และมอบอำนาจกลับไปให้ฝ่ายข้าราชการและทหาร (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 369) ส่งผลให้ทักษิณ ชินวัตร จะหมดอำนาจ พรรคไทยรักไทยถูกศาลตัดสินให้ยุบพรรคไปเพราะการทำผิดในการเลือกตั้งปี 2549 ผลคือห้ามผู้บริหารพรรค 111 คน ลงสมัครรับเลือกตั้งหรือรับตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี แต่จากการที่ประสบความสำเร็จในการใช้นโยบายประชานิยม ทำให้สามารถสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของพรรคได้ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแข่งขันทางการเมือง การบริหารงานของรัฐบาลทหารพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ไม่สามารถที่จะบริหารจัดการและปกครองประชาชนให้มาสนับสนุนหรือเข้าข้างฝั่งรัฐบาลได้ เพราะประชาชนจำนวนมากได้ประโยชน์จากนโยบายประชานิยมของทักษิณ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 369) หลังจากพรรคไทยรักไทยถูกยุบพรรค แต่มีตัวแทนอย่างพรรคพลังประชาชนที่ลงเลือกตั้งครั้งนี้และเป็นครั้งแรกของการเลือกตั้งหลังการทำรัฐประหาร 2549 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 รูปแบบการเมืองหลังรัฐประหารนั้น อาจเป็นการลดอำนาจและบทบาทของนักการเมืองลง ให้อำนาจกับฝ่ายข้าราชการ องค์กร

อิสระมากขึ้น เพราะช่วงเวลาก่อนการรัฐประหารนั้น ความวุ่นวายต่างที่เกิดขึ้น ประชาชนอาจมองว่าการเมืองเป็นต้นเหตุ และสร้างกฎระเบียบของบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ และในปี 2550 หลังจากมีการลงประชามติรับรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้มีการกำหนดวันเลือกตั้งเกิดขึ้นในวันที่ 23 ธันวาคม 2550

หลังจากที่ประชาชนนิยมได้ชะลอไปจากสังคมไทยในช่วงรัฐประหารปี 2549 จนมาถึงวันประกาศการเลือกตั้งครั้งใหม่ในปี 2550 จะเห็นได้ว่าช่วงที่ผ่านมานั้น ประชาชนยังมีบทบาทในสังคมไทยในชีวิตประจำวันของประชาชน นโยบายประชานิยมที่ดำเนินการไปแล้วยังมีผลดีต่อสังคมก็ยังคงมีอยู่ เช่น ประกันสุขภาพ 30 บาท รักษาทุกโรค พักชำระหนี้เกษตรกร กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์มาก แม้ว่ารัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ จะได้ใช้นโยบายบริหารประเทศที่ไม่เป็นรูปแบบประชานิยม และมองว่าประชานิยมเป็นบ่อเกิดของปัญหา ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง ทำให้ตลอดระยะเวลาการบริหารงานทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ได้เจาะจงไปที่ปัญหาการแก้ไขความยากจนหรือการเอาอกเอาใจประชาชนคนชั้นล่าง เพียงแต่เข้ามาลดอำนาจของนักการเมืองที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคม รวมไปถึงการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ฉบับปี 2550 และกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม 2550 และยกบทบาทขององค์กรอิสระให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อควบคุมหรือถ่วงดุลอำนาจของพรรคการเมืองและนักการเมือง เพื่อไม่ให้มีอิสระในการทำงานมากเกินไป นโยบายประชานิยมในช่วงการเลือกตั้งปี 2550 แม้ประชานิยมจะถูกชะลอกลงไปจากการเมืองไทยไปในช่วงหนึ่ง แต่กลับมามีบทบาทอย่างมากในการเลือกตั้ง เพราะพรรคการเมืองส่วนใหญ่ใช้นโยบายประชานิยมในการหาเสียงเพื่อให้ได้รับคะแนนนิยม เพื่อจะได้เสียงข้างมากในรัฐสภาสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้

การกลับมามีบทบาทของประชานิยม สะท้อนให้เห็นได้ว่าการทำรัฐประหารนั้น ไม่สามารถทำให้การเมืองแบบประชานิยมนั้นหายไปจากการเมืองไทยได้ การแข่งขันในการหาเสียงและชูนโยบายที่เอาอกเอาใจประชาชน คนจน คนชั้นล่าง เกิดจากช่วงก่อนการรัฐประหาร รัฐบาลไทยรักไทยได้สร้างการเมืองแบบประชานิยม ส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งใหม่พรรคการเมืองต่างๆ จะเอาชนะการเลือกตั้งได้ต้องใช้นโยบายที่ถูกต้องใจประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิษณุ พงษ์สวัสดิ์ (2554) ที่อธิบายประชานิยมไว้ว่า ประชานิยมเป็นห้วงจังหวะหนึ่ง (Moment) ที่อาจแทรกตัวอยู่ในชีวิตและจินตนาการทางการเมืองในหลายๆ กาลเทศะได้ทั้งสิ้น ประชานิยมจึงเป็น

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558)

เป็นเรื่องของห้างจังหวัดที่สามารถเกิดขึ้นได้ ครอบคลุมทั้งที่มีการสถาปนาประชาชนขึ้นมาในฐานะที่เป็นตัวแสดงสำคัญในทางการเมือง

เมื่อการเมืองไทยเข้าสู่ปี 2550 “ประชานิยม” ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ในกิจกรรมทางการเมือง ทุกพรรคการเมืองและนักการเมืองต่างเป็นประชานิยม และลักษณะประชานิยมที่ถูกนำมาใช้คือการเข้าไปแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เพื่อตอบสนองประชาชน เช่น มาตรการลดค่าครองชีพ การแจกเงินให้ผู้สูงอายุ เป็นนโยบายที่นำไปใช้ในลักษณะให้เปล่า ประชาชนต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งตรงข้ามกับรัฐบาลทักษิณ ที่ให้เป็นลักษณะให้กู้ยืมมีระยะเวลาคืนประชานิยมมีการตอบสนองประชาชนที่ตรงกับความต้องการคือการเข้าถึงแหล่งเงินทุน จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ ประชานิยมหลังปี 2550 เป็นการสร้างการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชานิยมที่มีนโยบายต่างๆ เป็นการให้เปล่า ซึ่งต่างจากยุครัฐบาลทักษิณที่เป็นการให้โอกาสได้สร้างฐานะยกระดับชีวิตให้เข้าถึงทุน ยังสามารถสร้างอาชีพได้ และรัฐบาลจะเข้มแข็งจากการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากกว่าการให้เปล่า

ปัจจัยการเกิดประชานิยมผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านการเมือง

ในปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ที่ต้องตอบสนองชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาความยากจนที่ยังเป็นปัญหาของประชาชน ซึ่งจากปัญหาในด้านเศรษฐกิจทำให้การเกิดประชานิยมนั้น สามารถทำได้ง่ายขึ้นและเข้าถึงประชาชนได้ง่าย การหยิบยื่นหรือแจกจ่ายสิ่งของทำให้คนยากจน เกษตรกร คนชั้นล่าง ได้รับประโยชน์โดยตรง ไม่ได้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ในหลายครั้งรัฐบาลเข้าแทรกแซงการทำงานของระบบตลาด เช่น การประกันราคาพืชผล การตรึงราคาน้ำมัน การแทรกแซงการให้และบริหารสินเชื่อ ซึ่งแม้ว่าโดยภาพรวมจะก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาว แต่ในบางครั้งก็สามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น การที่คนจนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อเพื่อการลงทุน ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีที่เน้นกลไกตลาดทั้งที่อาจเป็นผู้มีศักยภาพที่จะใช้เงินกู้เพื่อการลงทุนให้เกิดดอกผลได้จริง แต่ไม่สามารถกู้ได้เนื่องจากกลไกตลาดไม่สมบูรณ์ เช่น สถาบันการเงินขาดข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผู้กู้ หรือผู้กู้ไม่มีหลักประกันเพียงพอ แนวทางประชานิยมสามารถมีส่วนช่วยในด้านนี้ได้ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาความ

ยากจนจึงควรใช้แนวทางประชานิยมเข้ามารองรับหากกลไกตลาดล้มเหลว (อัมมาร สยามวาลา และ สมชัย จิตรสุชน, 2552: 9)

ปัจจัยด้านการเมือง คือปัจจัยการเกิดประชานิยมหรือการวางนโยบายประชานิยมคือหัวใจของประชาธิปไตย ประชาชนจะปกครองตนเองได้อย่างไร ถ้าไม่สามารถกำกับนโยบายสาธารณะให้เป็นที่ถูกใจของตนและการกำกับนั้นจะทำได้อย่างไร หากไม่ผ่านการตัดสินใจเลือกผู้ปกครองที่ตนเห็นว่าอาจตอบสนองความต้องการของตนได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557) ในด้านการเมืองแล้วประชานิยมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเมืองช่วงปี 2549-2553 ซึ่งเพื่อที่จะคงความนิยมนี้ไว้ (คงอำนาจไว้) ผู้นำประชานิยมจึงต้องใช้วิธีการอำนาจนิยม จึงมีแนวโน้มสู่เส้นทางประชานิยมอำนาจนิยมเสมอ การเมืองที่มีผู้สนับสนุนมาก เกิดจากลักษณะเฉพาะของตัวของผู้นำ ผู้นำเป็นนายหน้าการเมือง ที่ปฏิเสธหรือละเลยกลไกทางการเมืองในระบบตัวแทน (รัฐสภา กฎหมาย รัฐธรรมนูญ) เมื่อสถาบันเหล่านั้นเป็นปฏิปักษ์กับตัวนักการเมือง โดยอ้างประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง การพุ่งเป้าไปที่ชนชั้นนำ เป็นศัตรูของประชาชน และการยึดโยงอุดมการณ์ ที่ให้ความสำคัญกับความรอบรู้ของนครธรรมดาสามัญ เป็นรากฐานของการตัดสินใจทางการเมือง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2551) ทำให้บทบาทของประชานิยมกับการเมืองนั้นต้องอยู่ด้วยกันและยึดโยงมาด้วยการผูกขาดกับประชาชน สำหรับนโยบายประชานิยมที่ผ่านมากลุมองว่า นโยบายประชานิยมหรือนโยบายที่สร้างให้ประชาชนนิยมรัฐบาลนั้น ระยะเวลาแรกๆ อาจทำให้ชาวบ้านพึงพอใจที่มีเงินจับจ่ายใช้สอยไม่ขาดมือ แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็พบว่าชาวบ้านมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะการอัดฉีดเงินสู่ระดับรากหญ้า กระตุ้นการใช้จ่ายบริโภคจนเกินตัวจนเกิดปัญหาหนี้สินตามมา กรณีที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งตัวเองได้เลย

ดังนั้นการเกิดประชานิยมในทางการเมืองไทย มีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประชานิยมตั้งแต่ปี 2549 – 2553 เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยก่อนช่วงเวลาดังกล่าว จากการที่นักการเมือง รัฐบาล มีการนำประชานิยมมาใช้อย่างกว้างขวาง จนการเมืองกลายเป็นเรื่องการแข่งขันกันออกเสนอนโยบายประชานิยมซึ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมาจากนักการเมืองที่หวังผลทางการเมืองและขาดความรับผิดชอบต่อการนำเสนอนโยบายต่างๆ การออกนโยบายประชานิยมของรัฐบาลนั้นส่วนใหญ่เป็นเพียงการหวังคะแนนเสียงความนิยมที่มีต่อรัฐบาล นับตั้งแต่รัฐบาลทักษิณหมดอำนาจไป การนำนโยบายประชานิยมและ

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558)

การเมืองแบบประชานิยมนั้นถูกนำมาใช้และถูกเลียนแบบ จากพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองเพื่อจะได้อยู่ในอำนาจต่อไป

สรุปผล

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยปี 2549 – 2553 พบว่าสภาวะการเมืองหลังจากสิ้นสุดรัฐบาลทักษิณนั้น การเกิดขึ้นของประชานิยมมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุครัฐบาลทักษิณ นักการเมืองและเหล่าพรรคการเมืองต่างปรับตัวเพื่อให้เป็นประชานิยมมากขึ้น ทักษิณสร้างการเมืองที่เป็นประชานิยมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยพร้อมกับรูปแบบที่นักการเมืองที่ต้องเข้าถึงประชาชน การได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นสิ่งที่นักการเมืองต้องตระหนัก การปรับตัวของพรรคการเมืองที่แข่งขันกันในเชิงนโยบายที่เอาใจประชาชนดังนั้น การเมืองในช่วงปี 2549 – 2553 เป็นการเมืองแบบประชานิยมเป็นเรื่องของการดำเนินนโยบายที่เน้นความนิยมของประชาชน การให้ความสำคัญกับประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่าประชาชนสามารถต่อรองกับนักการเมืองได้ และเลือกได้ว่าจะสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนนักการเมือง เกิดประชานิยมที่เกินความจำเป็นในสังคม ประชานิยมที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประชาชนและสอดคล้องกับแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชน แต่รูปแบบประชานิยมที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2549 – 2553 นั้นคือการที่นักการเมืองนำประชานิยมมาใช้เพื่อหวังผลทางการเมือง ไม่ว่าจะพรรคเล็กหรือพรรคใหญ่ต่างให้ความสำคัญกับประชานิยมมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือเป็นการให้เปล่าโดยหวังเพียงคะแนนเสียงไม่ได้เข้าถึงความต้องการโดยตรง บางส่วนก็เป็นการให้โดยที่ประชาชนนั้นยังไม่มีคามจำเป็น หากพิจารณาแล้วงบประมาณที่ถูกนำมาใช้นั้นมีความเสียหายโดยรัฐบาลไม่ได้อะไรกลับคืนไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ประชานิยมในรัฐบาลเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมพลังให้แก่ประชาชน คนชั้นล่าง คนจน ให้ได้รับการดูแลและเป็นฐานเสียงให้รัฐบาล แต่หากเกิดขึ้นในฝ่ายค้านอาจมองว่าเป็นเพียงเอาใจประชาชนเพื่อผลต่อการเลือกตั้งและความนิยมให้เกิดขึ้นเพื่อให้มีอำนาจต่อรองขึ้นมา

การเกิดขึ้นของประชานิยมในครั้งนี้นี้สามารถพิสูจน์แนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชนได้และแนวคิดของพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2554) ที่มองว่าประชานิยมคือห้วงจังหวะหนึ่ง ที่แทรกอยู่ในชีวิตและจินตนาการของประชาชน โดยในช่วงรัฐบาลสมัครและรัฐบาลอภิสิทธิ์ ประชาชนนิยมถูกแทรกในชีวิตประจำวัน เช่น มาตรการลดค่าครองชีพของประชาชน เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการลดค่าครองชีพของประชาชนลง ซึ่งประชานิยมแบบนี้เป็นช่วงจังหวะที่จะช่วยเหลือประชาชนแม้จะได้ประโยชน์ในระยะเวลาสั้นๆ แต่รัฐบาลใช้หลังจากนั้นเพื่อความนิยมของประชาชนและอยากให้รัฐบาลอยู่ต่อไปเพื่อจะให้เกิดมาตรการหรือโครงการต่างๆ ที่จะมาเอาใจหรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน “นโยบายรัฐในแบบประชานิยมกับเสรีนิยมที่แต่ละฝ่ายนำเสนอกันนั้นไม่ต่างกันนัก เพราะนโยบายทั้งสองแบบล้วนเป็นเพียงการเคลือบคลุมสภาวะความไม่เท่าเทียมทาง เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานของประเทศแห่งนี้ มากกว่าการแก้ปัญหาที่รากฐานอย่างแท้จริง” (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2554: 99)

ดังนั้นผลการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ในทางการเมืองปี 2549 -2553 ผู้วิจัยศึกษาได้ว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดประชานิยมมี 2 ปัจจัย คือปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านการเมือง เพราะสองปัจจัยนี้มีบทบาทสำคัญที่จะขับเคลื่อนประชานิยมในดำรงอยู่และมีบทบาทต่อการเมืองไทย 2549 - 2553

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ จากการที่ “ประชานิยม” เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้น ทำให้ประชานิยมต้องถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องและไม่อาจปฏิเสธได้หากประชานิยมถูกนำมาตอบสนอง แม้ประชาชนจะได้ความช่วยเหลือจากสิ่งที่รัฐบาลหยิบยื่นให้ ประชาชนอาจจะไม่รับรู้ถึงความเสียหายในระยะสั้น แต่การเข้ามาช่วยเหลือต้องนำภาษีประชาชนมาใช้ พอถึงเวลาที่รัฐบาลขาดรายได้ผู้ที่ถูกรัฐบาลหารายได้อันดับแรกคือประชาชน ฉะนั้นสาเหตุที่ประชานิยม เกิดขึ้นในสังคมช่วงปี 2549 -2553 มาจากการแก้ไขปัญหาเรื่องเศรษฐกิจปากท้องของประชาชน การแก้ไขปัญหาความยากจน การลดค่าครองชีพต่างๆ ของประชาชน ซึ่งทำให้เกิดการยึดติดกับประชานิยม (เสพติดประชานิยม) ประชาชนกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้แข่งขันกันต่อรองกับนโยบายเพื่อสร้างความนิยมแก่นักการเมือง และรูปแบบสังคมที่ต้องตอบสนองต่อการเกิดประชานิยม ไม่ว่าฝ่ายใดฝั่งใดจะให้เข้ามามีอำนาจ ต่างเป็นการเข้าถึงประชาชนที่ฝ่ายใดจะได้มากกว่า แต่บทบาทของประชานิยมนั้นไม่ได้ลดลงและยังดำรงอยู่หลังจากที่นักการเมืองได้รับ

ผลสำเร็จ จากการใช้ประชานิยม ด้วยรูปแบบสังคมที่เอื้อแก่การให้เกิดประชานิยม ที่ตอบสนองเรื่องเศรษฐกิจของประชาชน สวัสดิการขั้นพื้นฐาน หากได้รับการตอบสนองจากนักการเมือง จึงไม่ใช่เรื่องยากที่ประชานิยมจะเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของประชาชนได้และเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยด้านการเมือง คือนักการเมืองหลังยุครัฐบาลทักษิณ ต่างให้ความสำคัญกับประชานิยมและเกิดการนำเอา “ประชานิยม” มาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจ รูปแบบการเมืองประชานิยมเกิดขึ้นนับตั้งแต่การเลือกตั้งปี 2550 ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองเล็กหรือใหญ่ ต่างใช้นโยบายประชานิยมมาแข่งขันกัน ซึ่งทำให้ลักษณะบุคลิกนักการเมืองมีการเข้าถึงประชาชนมากขึ้น นักการเมืองสร้างภาพลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งกับประชาชนกับชุมชนได้ ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นได้ทุกพรรคการเมือง นักการเมืองนั้นจะอ้างผลประโยชน์ของประชาชนมาเป็นส่วนที่ช่วยให้ความรู้สึกที่ใกล้ชิดประชาชน เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ ด้วยนัยที่หวังจะได้รับค่านิยมจากประชาชน หากนักการเมืองไม่นำประชานิยมมาใช้ในกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ นั้น จะเป็นการตัดโอกาสที่จะทำให้นักการเมืองเข้าถึงอำนาจ การสร้างประชานิยมโดยการลงพื้นที่พบปะกับประชาชนบ่อยๆ ของนักการเมือง สร้างบุคลิกที่เป็นที่พึ่งของประชาชน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลังปี 2550 เป็นต้นมา ประชานิยม ถูกใช้อย่างแพร่หลาย เป็นการสร้างประชานิยมที่ลอกเลียนรูปแบบมาจากรัฐบาลทักษิณที่ทำให้การเมืองไม่เข้มข้น นักการเมืองพยายามผูกขาดประชาชน ประชาชนแบ่งเป็นฝ่ายได้ชัดเจนการแข่งขันทางการเมืองเพื่อแย่งชิงพื้นที่และการเข้าถึงประชาชนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนคงไว้ซึ่งฐานเสียงที่จะใช้ในสมัยต่อมา ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่างๆ ทางการเมืองต้องมองถึงความยั่งยืน การแก้ปัญหาที่ตรงจุด รวมทั้งการพึ่งตัวเองของประชาชนให้ได้เป็นที่ตั้ง ต้องมองให้ไกลกว่าการใช้กลยุทธ์เพียงสั้นๆ ด้วยการทำให้ประชาชนรู้สึกได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐ อันจะนำไปสู่การรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลต่อไปเท่านั้น ปัจจัยทางการเมืองจึงก่อให้เกิดประชานิยมและมีบทบาทสำคัญในช่วงปี 2549 – 2553 การรักษาอำนาจทางการเมืองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจต่อประชาชน นำมาซึ่งนโยบายที่แจกจ่ายหรือให้เปล่าแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยปี 2549 -2553 พบว่าประชานิยมมีบทบาทสำคัญในทางการเมือง และถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวางในทางการเมือง การเกิดขึ้นของประชานิยม จึงเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้การแสวงหาอำนาจในการทางการเมืองจึงจำเป็นต้องมีความเป็นประชานิยม เพราะเป็นการตอบสนองประชาชนจาก รูปแบบที่เคยเกิดขึ้นมาประชาชนก่อนช่วงปี 2549 ซึ่งประชาชน คนจน เกษตรกร ได้รับการใส่ใจจากภาคการเมืองประชานิยมนั้นถูกแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างแยกไม่ออก การที่ประชานิยมเข้ามาอยู่ในชีวิตประชาชนได้ ยิ่งแสดงให้เห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของประชานิยมนั้นกลายเป็นเรื่องที่ตัดออกจากสังคมไม่ได้ ทำให้การเกิดประชานิยม ต้องตอบสนองประชาชนได้ เพราะการเข้าถึงประชาชน ต้องทำให้ประชาชนยอมรับและมีลักษณะเป็นการช่วยเหลือจากภาครัฐ ประชานิยมจึงเกิดขึ้นจากการตอบสนองความต้องการของประชาชน และเป็นการแสวงหาอำนาจและรักษาอำนาจไว้จากประชานิยมที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2550. “ขบวนการประชานิยมในสหรัฐอเมริกา.” **วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย**. 3(1): 5-21.
- _____. 2553. **การเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร. โครงการรัฐศาสตรศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2551. “ประชาธิปไตยบนทางแพร่ง.” **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**. 6 (1): 55-66.
- เกษม เพ็ญภินันท์ และสุรชัย ยิ้มประเสริฐ. 2550. “การเมืองน้ำเชี่ยว:รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับปัญหาความชอบธรรมทางการเมือง.” ใน ธนาพล อิวสกุล (บรรณาธิการ). **รัฐประหาร 19 กันยายน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558)

คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2557. **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย.**

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

ชวินทร์ ลีนะบรรจง. 2555. **ทักษิณมิกซ์กับอนาคตเศรษฐกิจไทย.**

กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม. 2551. “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเกิดขึ้นของประชา

นิยมในประเทศไทย.” **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์.** 26 (3) : 119-166

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2557. “ประชานิยม” พิจารณาอีกที.” **มติชน.**(17 มีนาคม 2557).

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. 2550. **การเมืองของไพร่: จากวิกฤตของระบอบทักษิณสู่การก่อ**

รูปของระบอบการเมืองไทยหลังรัฐประหาร 2549. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์โอเพ่นบุ๊ก

_____ . 2554. **ประชาธิปไตยโดยสังเกต.**กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริสเบเคอร์. 2546. **เศรษฐกิจการเมืองสมัยกรุงเก่า.**

เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2551. มนต์เสน่ห์ของประชานิยมแม้จะไม่ยั่งยืน. **มติชน.**13

สิงหาคม 2551.

ลิขิต ธีรเวคิน. 2549. “อนาคตการเมืองไทยและระบอบการปกครองแบบ

ประชาธิปไตย.” **วารสารสถาบันพระปกเกล้า.** 4(3): 1-12.

วิทยากร เชียงกุล. 2551. “แนวทางสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง เศรษฐกิจและ

สังคม.” **วารสารสถาบันพระปกเกล้า.** 6(3): 1-26.

วรพล พรหมิกบุตร. 2553. “การเมืองไทย 2553 :ทางตันของคณะรัฐประหารและ

รัฐบาลประชาธิปไตย”(Online).[http://article-](http://article-spadm.com/blogpost.com/2010/10/blog-post_4387.html)

[spadm.com/blogpost.com/2010/10/blog-](http://article-spadm.com/blogpost.com/2010/10/blog-post_4387.html)

[post_4387.html.](http://article-spadm.com/blogpost.com/2010/10/blog-post_4387.html) 3

กุมภาพันธ์ 2558.

ไสว บุญมา. 2555. **ประชานิยมทางสู่ความหายนะ.** กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์โพสต์บุ๊กส์.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2549. **ทักษิณา-ประชานิยม.** กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มติชน.

- อัมมาร สยามวาลา และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2547. ทักษิณนิคมส์. ใน
ไพโรจน์ วงศ์วิภานนท์ (บรรณาธิการ). **อนาคตการเมืองไทยใครว่าไม่น่า
หวัง**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นอร์ลิตส์พลัส.
- อัมมาร สยามวาลา และสมชัย จิตรสุชน. 2552. “แนวทางการแก้ปัญหาความ
ยากจน: เสรีนิยม ประชานิยม หรือรัฐสวัสดิการ.” ใน
ปราโมทย์ ตั้งเกียรติกำจาย. (บรรณาธิการ). **รายงานที่ตีอาร์ไอ**.
กรุงเทพมหานคร.
- _____. 2550. “เผยมติดตุลาการฯ ยุบไทยรักไทยเอกฉันท 9 ต่อ 0.” ASTV
ผู้จัดการออนไลน์(Online).
www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID,
25 กรกฎาคม 2557.
- _____. 2551. “รัฐบาลออก 6 มาตรการ บรรเทาความเดือดร้อน 6 เดือน.”
(Online). www.oknation.net/blog/radio/2008/07/15/entry-2,
27 มิถุนายน 2557.
- _____. 2553. “อภิสิทธิ์” ฟุ้งแก้เศรษฐกิจได้สำเร็จก้าวพ้นวิกฤติ.” (Online).
www.komchadluek.net/detail/20091223/42468.html,
23 พฤศจิกายน 2557.
- Dornbusch, R. and S. Edwards. 1990. **The Macroeconomics of
Populism in Latin America**. Chicago: The University of
Chicago Press.
- Meny, Y. and S. Yves. 2002. “The Constitutive Ambiguity of Populism.”
In Meny Y and Surel (eds.). **Democracies and the Populist
Challenge**. New York: Palgrave.
- Weyland, K. 2001. “Clarifying a Contest Concept: Populism in the Study
of Latin American Politics.” **Comparative Politics**. 34 (1).
- Panizza, F. 2005. **Populism and the Mirror of Democracy**. London:
1–31 .